

The existing government policy doesn't stimulate exports in Ukraine at its best. The main reasons are: unfair macro-economical situation, the uncertainty on the government level, non-effective exports regulations, confiscating tax system and not good enough regulated loan system in the banking sector.

The main preconditions of the development of the agrarian industry in Ukraine are: comfortable geographical location, an attractive climate, fertile black soil, good natural resources, well-educated and professional human resources, relatively high level of the development in this industry, a developing logistics services and some important movements in fundamental for agriculture in general scientific investigations. Although the potential is high, only a few of the preconditions mentioned are used.

Currently, the exports are very dependent on the mixed economical system what dominates in the country. So, the improvements are needed from both sides – on the micro-level and from the government side (macro-level). Such a strategy of combination of factors of the development of exports of agricultural industry will help to find the equilibrium to apply new changes so all advantages available would be in use and the risks correlated would be minimized.

In the future researches it is important to pay much attention to the ways, methods, mechanisms and instruments of a perspective development of agricultural industry's exports in Ukraine.

Key words: *export, export activity, potential export, export mechanisms, agricultural industry.*

УДК 339.9.01

DOI 10.31395/2415-8240-2019-95-2-151-160

НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

А. В. ЗАВГОРОДНІЙ, кандидат фізико-математичних наук
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

У статті досліджена географія експорту підприємств АПК Причорноморського району, їх географічну та товарну структуру. Визначена географія прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК Одеської області.

Доведено, що регіони Причорноморського економічного району за

останні 3 роки значно збільшили географічну диверсифікацію зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК, при цьому, поряд із розширенням традиційного європейського напрямку та звуженням російського відбулося нарощування експорту товарів та послуг до Китаю, Єгипту та Саудівської Аравії, до інших напрямків.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність регіону, експорт, імпорт, динаміка, регіональні зовнішньоекономічні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки регіону, географічна структура.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Агропродовольча сфера України з її базовою складовою, сільським господарством, є «системоутворюючою в національній та регіональній економіках, формує продовольчу, і у визначених межах, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей та створює соціально-економічні основи розвитку сільських територій». Саме агропродовольча сфера є однією з найважливіших основ для розвитку України як незалежної держави. Потреби населення у всіх основних продуктах харчування повинні забезпечуватися за рахунок функціонування і розвитку достатньо потужної в ресурсному і виробничому відношеннях національної агропродовольчої сфери. Навіть у періоди індустріалізації та за сучасних тенденцій розвитку нанотехнологій, автоматизованого промислового виробництва в економіці, Україна продовжує себе позиціонувати як аграрна держава з пріоритетним розвитком агропродовольчої сфери, оскільки має найбагатші у світі чорноземи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу зовнішньоекономічної діяльності та аналізу експортного потенціалу регіонів присвятили свої праці такі вчені, як: Г. Дроздова, Ю. Козак, Н. Притула, О. Єрмакова, М. Рубіш, М. Суржиков, Г. Козлова, Е. Прушківська, Ю. Шишова, В. Лисюк, І. Циналєвська, В. Третяк, С. Тимофєєнко, Т. Мельник, О. Пирог, А. Зацепило, Н. Павленчик, О. Процевят, Р. Скриньковський, Л. Гарасим тощо. Разом з тим варто дослідити динаміку обсягів експортно-імпортних

операцій областей Причорноморського регіону, їх географічну та товарну структуру, відносні показники зовнішньоторговельної діяльності.

Мета статті. Визначити напрямки зовнішньоекономічної діяльності АПК Причорноморського регіону.

Методика та результати досліджень. Проаналізуємо стан співпраці підприємств АПК Причорноморського економічного району з основними партнерами.

Розглянемо приклади співпраці підприємств АПК Причорноморського району із своїми зовнішньоекономічними партнерами, на рис. 1 зображено країни, в які відбуваються поставки експортної продукції підприємств АПК району.

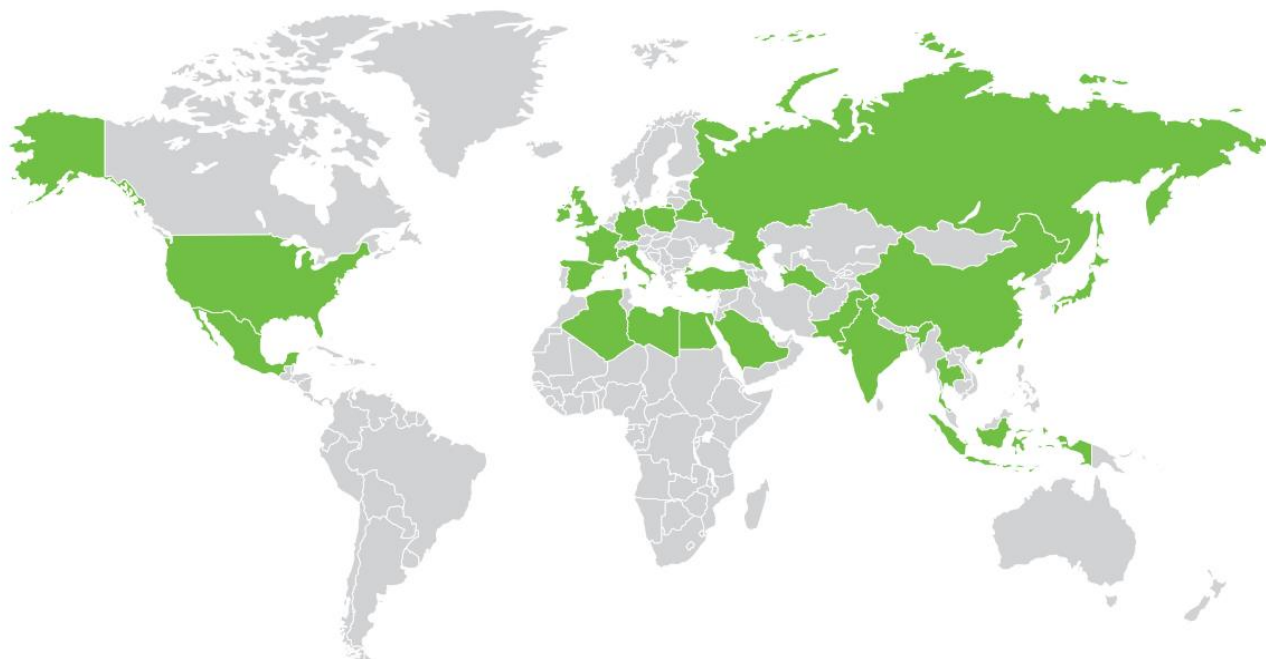

Рис. 1. Географія експорту підприємств АПК Причорноморського району

Основна тенденція зовнішньоекономічних зв'язків економіки Причорноморського району (в тому числі – і підприємств АПК): це те, що воно фактично позбулося колись значної залежності від нестабільного російського ринку збуту. Наприклад, експорт до Росії з Херсонщини за останні два роки зменшився майже в п'ятеро, а її частка впала до менш як 10%, що значно нижче навіть від середньоукраїнського показника й порівняно з поставками з Херсонщини до Нідерландів. Натомість істотно зріс експорт до ЄС, на який зараз припадає до 30% усіх поставок, а також Туреччини (з \$21,96 млн до \$48,32 млн за останні два роки).

На Миколаївщині частка в експорті до РФ, на перший погляд, усе ще досить висока (26,8%), а до ЄС майже вдвічі поступається їй (14,6%). Утім, фактично весь експорт до РФ формується за рахунок глинозему Миколаївського глиноземного заводу, який є частиною виробничих ланцюжків російського РУСАЛу й забезпечує переробку африканської та латиноамериканської руди для його алюмінієвих підприємств.

Причорноморський район є одним зі світових лідерів із постачання с/г продукції. Головний напрямок агроекспорту – Європейський Союз. На другому місці – Південно-Східна Азія, на третьому Близький Схід. Країни СНД, в тому числі й Російська Федерація, перестали бути важливим напрямком для експорту. Поставки на Близький Схід і Північну Африку відносно стабільні, експорт в Південно-Східну Азію за останні роки виріс в 8 разів, в ЄС – в 13 разів.

Виробництво молочної продукції. Досить потужними імпортерами молока й молочної продукції (сухе та згущене молоко) є Саудівська Аравія, Індонезія, Малайзія, В'єтнам, Об'єднані Арабські Емірати, Японія та Південна Корея, Китай, Алжир, Єгипет і Нігерія. Українські виробники, які відповідають стандартам екологічного виробництва, знаходять ринки збуту у країнах ЄС.

Одним із традиційних і основних ринків експорту хліба та хлібобулочних виробів був ринок Російської Федерації та країн СНД. Однак, внаслідок політичної ситуації, експорт продукції хлібопекарської галузі скоротився майже вдвічі в порівнянні з 2014 роком. Крім хлібної продукції Україна є великим постачальником борошна на світовому ринку. Впродовж останніх років підприємства району поступово нарощують експортний потенціал у цьому напрямку, борошно постачається в США, Великобританію, Китай та інші країни.

Розглянемо окремі успішні приклади співпраці підприємств АПК із зовнішньоекономічними партнерами.

Миколаївська область. Так, інвестиційний клімат Миколаєва та сировинні ресурси регіону вже були позитивно оцінені іноземними міжнародними компаніями, тому найбільші підприємства харчової галузі – це підприємства з іноземними інвестиціями.

Так, ТОВ «Сандора» займається виробництвом соків та входить до міжнародної компанії PepsiCo (США), другого за розміром у світі виробника продуктів харчування та напоїв. На українському ринку виробництва соків, за даними 2013 року, ТМ Sandora займала 45%, обсяг експорту – 20% від

загального виробництва. ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв» входить до міжнародної групи Lactalis (Франція), світового лідера з виробництва сирів та молочних продуктів. Продукція реалізується під торговими марками President, Galbani, Дольче, Лактонія, Lactel, Фанні, Societe. Важливим кроком у розвитку даного напрямку є те, що з 2016 року підприємство було включено в офіційний лист експортерів в країни ЄС.

Миколаївське відділення ПАТ «САН ІнБев Україна» входить до міжнародного пивоварного концерну Anheuser-Busch InBev (Бельгія). Концерн є виробником міжнародних брендів Budweiser, Corona, Stella Artois, Pilsner Urquell, Miller. В Україні компанія об'єднує три пивоварні підприємства: Чернігівське, Харківське та Миколаївське відділення «САН ІнБев Україна». До локальних брендів належать Чернігівське, Рогань та Янтар.

Галузь харчової промисловості, а саме: виробництво муки та крупи – представлено крупним підприємством ВАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів». Підприємство забезпечує хлібобулочною продукцією м. Миколаїв та область, входить до групи компаній «Формула смаку» (вітчизняні інвестиції, м. Кіровоград, наразі м. Кропивницький).

ТОВ СП «НІБУЛОН» (вітчизняні інвестиції, м. Миколаїв) є одним з найбільших вітчизняних експортерів сільськогосподарської продукції (пшениця, ячмінь, кукурудза, жито, соняшник та ін.), її частка в українському експорті більшості зернових та олійних культур займає до 15% загального експорту України та конкурує з іноземними зернотрейдерами. Географія експорту охоплює 31 країну світу.

Херсонська область. Прикладом вдалої акліматизації іноземного капіталу в степах Херсонщини є успішна діяльність спільних українсько-шведського підприємства "Чумак", українсько-американського "Фрідом Фарм" та інших. Здійснюється реалізація проекту СПП ЗАТ «Чорнобаївське» з будівництва птахокомплексу у с. Східне Білозерського району. Птахокомплекс розрахований для утримання 2,5 млн голів молодняку птиці та 5,0 млн голів курей-несучок. Сьогодні змонтовано 6 приміщень для вирощування молодняку птиці, продовжується робота з будівництва пташників, завезено обладнання. В подальші роки це дасть можливість отримувати до 1500,0 млн. штук яєць за рік., планується створити 200 робочих місць.

ПРАТ «Чумак» – компанія національного рівня, яка знаходиться на ринку більш ніж 20 років та є однією з найбільших в переробній галузі

України, асортимент більш ніж 10 найменувань харчової продукції, яка успішно експортується на ринки Канади, США, Казахстану, Грузії, Ізраїлю, Іспанії, країн Балтії та інші світові ринки. Компанія належить одному з основних інвесторів Херсонщини – Карлу Стурену, почесному консулу Королівства Швеція в м. Каховка. Вона була започаткована ще 1996 року у місті Каховка і є одним із перших інвестиційних проєктів на Херсонщині.

ТОВ «Каховка Протеїн Агро» – один з найбільших в Україні комплексів з переробки соєвих бобів, який динамічно розвивається завдяки новітньому обладнанню провідних зарубіжних компаній, виробництво, що відповідає світовим стандартам та наявності власного елеватора дозволяє зберігати до 40 000 т бобів сої.

Каховська філія ЗАТ АТ «Каргілл» представлена маслоекстракційним заводом, який має великі потужності на півдні України. «Каргілл» – один з найбільших в Україні експортерів зерна, олійних культур і продуктів їх переробки.

В 2017 році на території області відкрито три потужні підприємства. У липні урочисто запущено в роботу перевантажувальний термінал ТОВ СП «НІБУЛОН» в Голопристанському районі. У вересні, в тому ж районі, урочисто відкрито підприємство по виробництву нанодобрив ТОВ НВП «5 Елемент», яке планує виробляти до 10 тонн мінеральних мікродобрив щорічно, та реалізовувати продукцію по всьому світу. У вересні компанією ТОВ «ТерраГарса Україна» у м. Каховка відкрито лабораторію «ТерраЛаб», яка є початком масштабного міжнародного інвестиційного проєкту з будівництва заводу для виробництва комплексних мінеральних добрив. Завод буде забезпечувати спеціальними добривами сільськогосподарських виробників як України, так і країн ближнього зарубіжжя.

Водночас завершено реалізацію ще 9 інвестиційних проєктів в галузях рослинництва, тваринництва та переробки.

На Херсонщині працюють компанії з іноземними інвестиціями – «Чумак» (Швеція), «Данон» (Франція) «Грін тім» (Швеція). «Агрофьюжен» почав виробляти органічну продукцію. Експорт в 2018 році був спрямований до 84 країн світу, тоді як у 2017 році було лише 77 країн. Зовнішньоторговельний обіг складає 193 млн. дол., з 2015р. збільшився на 45%.

Одеська область. До основних країн-інвесторів підприємств АПК, на які припадає майже 84 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр (35%), Сінгапур (1 6%), Нідерланди (6%), Велика Британія (7%), Німеччина

(5%), США (4%), Монако (4%), Франція (4%), Швейцарія (3%).

Географічна структура прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК Одеської області в 2017 році зображена на рис. 2.

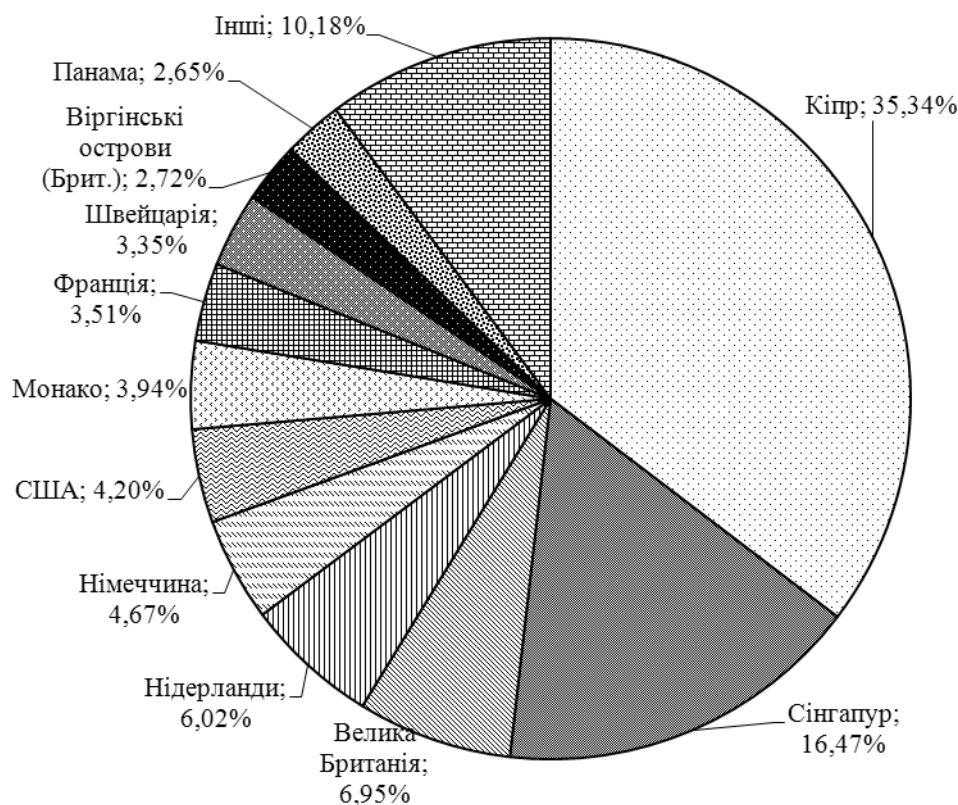

Рис. 2. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК Одеської області

Підприємства АПК області здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами із 157 країн світу. Серед країн-партнерів найбільше експортно-імпортних операцій здійснювалось із такими країнами: Туреччина – 9%, Індія – 5%, Іспанія – 4%, Єгипет – 4,0%, Китай – 12%, Італія – 4%, Іран – 2%, Малайзія – 1%, Італія – 4%, Російська Федерація – 4%, Саудівська Аравія – 2%, Індонезія – 6%.

Основу товарної структури експорту області в 2018 році склали продукти рослинного походження – 48,0%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 21,0%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 11,9%. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання склали 17,2% від обсягу вартості імпорту, мінеральні продукти – 13,1%, продукти рослинного походження – 10,4%, недорогоцінні метали та вироби з них – 9,5%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 9,2%. Експорт товарів до країн Європейського

Союзу становив 384,2 млн.дол., або 25,3% від загального обсягу експорту та зменшився порівняно з 2015 р. на 14,5%. Імпорт товарів із країн Європейського Союзу становив 348,0 млн.дол., або 28,0% від загального обсягу, та збільшився проти 2015 р. на 20,3%.

Найбільші обсяги експорту послуг припадали на Швейцарію (9,5%), Віргінські Острови (Брит.) (9,3%), Велику Британію (6,3%), Панаму (6,2%), Об'єднані Арабські Емірати (5,8%) та Туреччину (5,3%).

Таким чином, ми можемо підсумувати, що регіони Причорноморського економічного району за останні 3 роки значно збільшили географічну диверсифікацію зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК, при цьому, поряд із розширення традиційного європейського напрямку та звуженням російського відбулося нарощування експорту товарів та послуг до Китаю, Єгипту та Саудівської Аравії, до інших напрямків.

Висновки. Стан зовнішньоторговельної діяльності Причорноморського економічного району не є досконалим та вимагає визначення його подальших напрямків розвитку. В основу організації зовнішньоекономічної діяльності даного регіону в умовах глобалізації покладено знаходження балансу ефективного здійснення експортних та імпорتنих операцій. Постає питання нарощування зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі.

Література

1. Головне управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
2. Головне управління статистики у Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистики у Херсонській області. URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Main Department of Statistics in Mykolaiv Oblast. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
2. Main Department of Statistics in Odesa Oblast. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
3. Main Department of Statistics in Kherson Oblast. URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua>
4. State Statistics Service of Ukraine URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Аннотация

Завгородний А.В.

Направления внешнеэкономической деятельности АПК Причерноморского региона.

Внешекономическая активность регионов на сегодняшний день выступает как некий фактор, способствующий повышению благосостояния населения, улучшению качества его жизни, а также в социально-экономическом развитии территории и повышению ее конкурентоспособности.

Цель статьи заключается в анализе направлений внешнеэкономической деятельности причерноморского региона, их современного состояния и перспектив развития.

Основная тенденция внешнеэкономических связей экономики Причерноморского района (в том числе - и предприятий АПК): это то, что она фактически лишилась значительной зависимости от нестабильного российского рынка сбыта. Например, экспорт в Россию из Херсона за последние два года уменьшился почти в пять раз, а ее доля упала до 10%, что значительно ниже даже среднеукраинского показателя например в сравнении с поставками из Херсона в Нидерланды. Зато существенно вырос экспорт в ЕС, на который сейчас приходится до 30% всех поставок, а также Турции (с \$ 21960000 до \$ 48320000 за последние два года).

На Николаевщине доля в экспорте в РФ, на первый взгляд, все еще достаточно высока (26,8%), а в ЕС почти вдвое ей уступает (14,6%). Впрочем, фактически весь экспорт в РФ формируется за счет глинозема Николаевского глиноземного завода, который является частью производственных цепочек российского РУСАЛа и обеспечивает переработку африканской и латиноамериканской руды для его алюминиевых предприятий.

Причерноморский район является одним из мировых лидеров по поставкам с/х продукции. Главное направление агроэкспорта - Европейский Союз. На втором месте - Юго-Восточная Азия, на третьем Ближний Восток. Страны СНГ, в том числе и Российская Федерация, перестали быть важным направлением для экспорта. Поставки на Ближний Восток и Северную Африку относительно стабильны, экспорт в Юго-Восточную Азию за последние годы вырос в 8 раз, в ЕС - в 13 раз.

Исследована география экспорта предприятий АПК Причерноморского района, их географическая и товарная структуры. Определена география прямых иностранных инвестиций в предприятия АПК Одесской области.

Таким образом, доказано, что регионы Причерноморского экономического района за последние 3 года значительно увеличили географическую диверсификацию внешнеэкономической деятельности предприятий АПК, при этом, наряду с расширением традиционного европейского направления и сужением российского произошло наращивание экспорта товаров и услуг в Китай, Египет и Саудовскую Аравию а также в другие направления.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность региона, экспорт,

импорт, динамика, региональные внешнеэкономические отношения, внешнеэкономические связи региона, географическая структура.

Annotation

Zavhorodnii Andrii

Features of foreign economic activities of the black sea region

The foreign economic activity of the regions to date is a factor contributing to improving the well-being of the population, improving its quality of life, as well as the socio-economic development of the territory and increasing its competitiveness.

The purpose of the article is to analyze the directions of foreign economic activity of the Black Sea region, their current state and prospects for development.

The main tendency of foreign economic relations of the economy of the Black Sea region (including APC enterprises) is that it has in fact lost its once significant dependence on the unstable Russian market. For example, exports to Russia from the Kherson region have decreased by almost five in the last two years, and their share has fallen to less than 10%, which is significantly lower even than the average in Ukraine and compared to deliveries from the Kherson region to the Netherlands. Instead, exports to the EU have increased substantially, accounting for up to 30% of all shipments as well as Turkey (from \$ 21.96 million to \$ 48.32 million in the last two years).

In Mykolayiv region, the share of exports to the Russian Federation is, at first glance, still quite high (26.8%), and almost twice as high as the EU (14.6%). However, virtually all exports to the Russian Federation are formed at the expense of alumina of the Mykolayiv Alumina Plant, which is part of the production chains of Russian RUSAL and provides processing of African and Latin American ore for its aluminum enterprises.

The Black Sea region is one of the world's leading suppliers of agricultural products. The main focus of agro-exports is the European Union. In the second place - Southeast Asia, in the third Middle East. CIS countries, including the Russian Federation, have ceased to be an important export destination. Deliveries to the Middle East and North Africa are relatively stable, exports to Southeast Asia have increased 8-fold in recent years, 13 times to the EU.

The geography of export of APC enterprises of the Black Sea region, their geographical and commodity structure is investigated. The geography of foreign direct investment in the enterprises of the agroindustrial complex of Odessa region is defined.

It has been proved that the regions of the Black Sea economic region have significantly increased the geographical diversification of foreign economic activity of agricultural enterprises in the last 3 years, while, along with the expansion of the traditional European direction and narrowing of Russian, exports of goods and services to China, Egypt and Saudi Arabia, have increased.

Key words: *foreign economic activity of the region, export, import, dynamics, regional foreign economic relations, foreign economic relations of the region, geographical structure.*